

SLUTREDOVISNING

2018-10-26 Ärendenr:

NV-01521-15

Slutredovisning av uppdrag att koordinera genomförandet av grön infrastruktur i Sverige (M2015/684/Nm)

Naturvårdsverket lämnar härmed slutredovisning på regeringsuppdraget att koordinera genomförande av grön infrastruktur i Sverige. Naturvårdsverket har samverkat med länsstyrelser och centrala myndigheter i uppdraget.

Uppdraget har varit en viktig kunskapsuppbyggande lärandeprocess likväl som nätverksbyggande om hur vi ska nå grön infrastruktur tillsammans med alla landskapets olika aktörer.

Här redovisas hur uppdraget har genomförts, hur samverkan bedrivits och vilka vägledningar, analys- och andra kunskaps- och kommunikationsunderlag som tagits fram inom ramen för uppdraget. Avslutningsvis redogörs för kvarvarande frågeställningar och utmaningar samt vilka goda effekter som uppnåtts och förslag på möjliga vägar för det fortsatta och långsiktiga arbetet med grön infrastruktur.

1. Uppdrag

Regeringen gav den 5 februari 2015 Naturvårdsverket i uppdrag att koordinera arbetet med att utveckla en fungerande grön infrastruktur i svenska land-, vatten- och havsområden. Uppdraget syftade till att öka takten i arbetet med att nå de kvalitetsmål och etappmål som berör biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Naturvårdsverket har i arbetet med regeringsuppdraget samverkat med länsstyrelserna, Boverket, Havs- och vattenmyndigheten, Riksantikvarieämbetet, Sametinget, Skogsstyrelsen, Statens jordbruksverk, Affärsverket Svenska kraftnät, Sveriges Geologiska Undersökning och Trafikverket. Havs- och vattenmyndigheten har haft en särskilt viktig roll med att ge råd och stöd till länen i framtagande av handlingsplaner, med utgångspunkt i arbete på landskapsnivå med sjöar, vattendrag, kust och hav. Uppdraget baserades bland annat på de riktlinjer och den genomförandeplan som Naturvårdsverket tagit fram för länsstyrelsernas arbete med samordning och utveckling av regionala handlingsplaner för grön infrastruktur på land och i vatten¹.

Den 20 december 2016 förlängde och utökade regeringen uppdraget. Naturvårdsverket skulle utveckla de riktlinjer som tagits fram för länsstyrelsernas arbete med grön infrastruktur avseende samråd med andra

¹ Regeringskansliets diarienummer M2014/1948/Nm

myndigheter, landskapsaktörer och civilsamhälle. Naturvårdsverket skulle även redovisa arbetet med vägledning till länsstyrelserna om hur de i sitt arbete gentemot kommuner och aktörer med regionalt utvecklingsansvar kan förbättra hänsynen till ekosystemtjänster inom ramen för fysisk planering.

Regeringen har även gett länsstyrelserna i uppdrag att ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. Länen har den 1 oktober 2018 slutredovisat arbetet med grön infrastruktur och framtagande av regionala handlingsplaner. Länens arbete har bland annat bedrivits inom ramen för uppdrag i länsstyrelsernas regleringsbrev, uppdrag 64 för 2015, uppdrag 31 för 2016, uppdrag 23 för 2017 och uppdrag 29 för 2018. Delredovisning av Naturvårdsverkets uppdrag har skett årligen och slutredovisning ska ske till Regeringskansliet (Miljö- och energidepartementet) senast den 31 oktober 2018.

2. Grön infrastruktur

Grön infrastruktur är ett ekologiskt funktionellt nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden och anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet. En fungerande grön infrastruktur ger oss positiva effekter både när det gäller ekologiska, ekonomiska och sociala perspektiv. För att uppnå syftet med grön infrastruktur behövs en samsyn i samhället så att grön infrastruktur blir en naturlig del av planering och prioritering av insatser i olika samhällsprocesser som pågående mark- och vattenanvändning, prövning och planering och naturvårdsinsatser. Arbetet med grön infrastruktur behöver bygga på gemensam kunskap och samordnade insatser av olika aktörer i landskapet.

3. Genomförande

Naturvårdsverket har identifierat tre delområden som legat till grund för arbetet med regeringsuppdraget. Dessa är:

- organisation
- samverkan, kommunikation och vägledning
- kunskapssammanställning och analys

Naturvårdsverket har inom tidigare regeringsuppdrag tagit fram en handlingsplan och riktlinjer för länsstyrelsernas arbete och koordinerat länsstyrelserna i deras uppdrag att ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. Under nuvarande uppdragstid har Naturvårdsverket fördjupat riktlinjerna genom att ta fram flera mallar och vägledningar. Planering och prioritering av Naturvårdsverkets koordineringsinsatser har till stor del skett i samverkan med länsstyrelserna genom den s.k. pilotlänsgruppen, som består av länsstyrelserna i Jönköpings län, Skåne län, Västra Götalands län, Västerbottens län och Örebro län samt den s.k. myndighetsgruppen men också i samverkan med länssamordnarna för grön infrastruktur i övriga län.

Projektgrupp på Naturvårdsverket

Naturvårdsverkets arbete med koordinering av grön infrastruktur har sedan våren 2017 genomförts av en projektgrupp med projektledare. Gruppen har arbetat utifrån en projektplan med prioriterade aktiviteter och med länsstyrelserna som främsta målgrupp. Projektgruppen har vid flera tillfällen förstärkts och består av sammanlagt fyra personer som med stöd av kommunikatörer och i varierande omfattning arbetar med uppdraget, exempelvis med deltagande på möten med myndigheter och länsstyrelser och framtagande av väglednings- och kommunikationsmaterial.

Referenspersoner på Naturvårdsverket

Utöver projektgruppen finns inom Naturvårdsverket referenspersoner från olika enheter och avdelningar. Referenspersonernas roll har varit att bidra med kunskap från olika verksamheter inom Naturvårdsverket som kopplar till grön infrastruktur, samt bidra till att beakta grön infrastruktur i sin egen verksamhet i linjearbetet. Några relevanta frågor som lyfts till referenspersoner är publicering av geodata, ekosystemtjänster, landskapsstrategier, ekologisk kompensation, friluftsliv, viltfrågor, samhällsekonomiska konsekvensanalyser och klimatanpassningar. Vissa referenspersoner har haft en mer framträdande roll och bistått i framtagande av vägledning och deltagande på möten och workshoppar med länsstyrelser och andra aktörer.

Myndighetsgrupp

Naturvårdsverket har sammankallat och samordnat arbetet med regeringsuppdraget att vägleda länen genom en särskild myndighetsgrupp som möts via Skype ca var 6-7:e vecka. Myndighetsgruppen är en plattform för nationell samverkan mellan ansvariga nationella myndigheter och länsstyrelserna. På möten har information delats om vad som händer på respektive myndighet och aktuella frågor lyfts. Gemensamma insatser har varit exempelvis att ta fram illustrationer för att underlätta länsstyrelsernas och myndigheternas kommunikationsarbete om grön infrastruktur och att planera nationella konferenser.

Pilotlänsgrupp

Som en del i koordineringen av länsstyrelsernas arbete har Naturvårdsverket sedan 2017 sammankallat en särskild pilotlänsgrupp ca var 6-7:e vecka för samverkan. Syftet med mötena har varit att dela information, samordna arbetet med framtagande av handlingsplanerna, lämna inspel och synpunkter på vägledningar, lyfta och reda ut viktiga frågor, göra prioriteringar vid olika vägval samt diskutera och planera för det långsiktiga arbetet med grön infrastruktur. Pilotlänsgruppen har också lämnat synpunkter på vad Naturvårdsverket bör prioritera i sin koordinerande roll. Pilotlänsgruppen deltar också sedan juni 2018 i möten med myndighetsgruppen.

Länssamrådsgrupp

Naturvårdsverket har sammankallat till länssamråd där representanter från varje län har deltagit via Skype. Mötena har varit till för att kalibrera arbetet med grön infrastruktur, att dela kunskap och erfarenheter men framför allt lyfta frågor som

länen har vad gäller exempelvis riktlinjerna, tillvägagångssätt, tidsplan, presentation av planerna, insatsområden och slutprodukt.

Naturvårdsverkets forum för samverkan

Naturvårdsverket har skapat ett särskilt samverkansforum på webben för att stödja samverkan mellan länsstyrelser och berörda myndigheter i arbetet med grön infrastruktur. Under hösten 2018 övergår vi till att använda SharePoint som är ett mer lättarbetat och överskådligt samverkansforum.

Länsstyrelsernas IT-stöd

Naturvårdsverket inrättade 2015 ett specifikt IT-stöd för arbetet med handlingsplanerna för grön infrastruktur. Detta skulle ge stöd för samverkan med aktörerna i landskapet, för att nå ut med information och för att sammanställa och tillgängliggöra relevanta underlag om olika landskapstyper och landskapsanalyser. En förstudie resulterade i en projektplan som sedan följts. År 2016 övergick driftansvaret till länen själva. Några av de leveranser som IT-stödet resulterat i är:

- veckovisa möten för dialog mellan myndigheter
- aktivt deltagande på nationella möten med regionala samordnare för grön infrastruktur
- en regional samverkansyta där alla län kan samverka och dela information med andra
- sammanställning av vilka geodata som behöver hanteras utifrån de nationella riktlinjerna för handlingsplanernas utformning
- manual för metadata för att beskriva geodatafilers innehåll och användning i arbetet med grön infrastruktur. För detta har nyckelordet ”grön infrastruktur” skapats som ett nytt så kallat ”initiativ” i geodataportalen där även naturtypskoder tagits fram enligt det europeiska naturtypsklassificeringssystemet EUNIS
- en plats på Länsstyrelsens gemensamma webb-GIS för presentation av information från handlingsplanerna
- instrument för nationell presentation av värdeetrakter

3.1. Samverkan, kommunikation och vägledning

Kommunikationsplan

Till stöd i arbetet med kommunikation finns en kommunikationsplan. År 2018 uppdaterade Naturvårdsverket och myndighetsgruppen planen med viktiga kommunikationssatsningar som syftade till att stödja länens arbete med lansering och implementering av handlingsplanernas åtgärder. Mål med kommunikationen har varit att göra begreppet grön infrastruktur mer känt, få en ökad förståelse för det och därmed skapa engagemang och vilja att bidra. Utgångspunkten har varit att allt material som tas fram ska vara pedagogiskt och inspirerande. Fokus har varit på goda exempel med tonvikt på att förenkla, tydliggöra och illustrera komplexa begrepp. Syftet med kommunikationen har också varit att bidra till att skapa förståelse för att grön infrastruktur omfattar hela landskapet där många aktörer tillsammans behöver arbeta mot gemensamma mål för att vi ska bibehålla biologisk mångfald och robusta ekosystem som kan leverera

ekosystemtjänster. För att lyfta olika medieaktiviteter om grön infrastruktur togs också en medieplan fram.

Enskilda dialogmöten med länsstyrelserna

Vid olika tillfällen har webbmöten med enskilda länsstyrelser genomförts, exempelvis för att få en bild av hur arbetet med framtagande av handlingsplanerna fortskridit, vilka framsteg och utmaningar länen upplevt och vilket behov av stöd som funnits. Webbmöten har också genomförts enligt önskemål av några län för att stämma av läget inför remittering av handlingsplanerna.

Stöd i länsstyrelsernas arbete – vägledning, workshops, dialoger och kommunikation

Under åren har Naturvårdsverket i den koordinerande rollen genomfört olika aktiviteter och tagit fram vägledning där vi ofta samverkat med andra myndigheter och länsstyrelser. Den prioriterade målgruppen för aktiviteterna har varit länsstyrelserna. Behov av insatser har skett i dialog med länen där deras behov och efterfrågan har legat till grund för prioriteringar. Satsning på kommunikation har ökat under uppdragstiden och kommit att omfatta fler målgrupper under 2018, exempelvis olika aktörer i inom sektorerna för jord- och skogsbruk.

Nationella konferenser om grön infrastruktur

I november 2016 arrangerade Naturvårdsverket i samverkan med myndigheter och länsstyrelser konferensen ”Grön infrastruktur för alla” och 7–8 november 2018 kommer Naturvårdsverket arrangera en kick-off-konferens, ”Grön infrastruktur för alla – från ord till handling”. Syftet att samlas nationellt är att inspirera och stärka samarbetet mellan landskapets aktörer genom att utbyta kunskap och erfarenheter. Planering och genomförande av konferensen i november 2018 görs också i samverkan med andra myndigheter och länsstyrelserna.

Under uppdragstiden har Naturvårdsverket tagit fram en stor mängd vägledning och annat kommunikationsmaterial till stöd för arbetet med grön infrastruktur vilket finns listat nedan samt som länkar i bilaga 1.

Ytterligare några genomförda leveranser under uppdraget:

- en lägesrapport för grön infrastruktur ges ut ca var 8:e vecka med information, nyheter, tips och goda exempel (utgivningen planeras fortsätta efter uppdragstiden)
- illustrationer och budskap i samverkan med myndighetsgruppen som stöd för länsstyrelsernas och myndigheternas kommunikation om grön infrastruktur
- en funktionsbrevlåda där frågor hanteras av olika handläggare beroende på sakfråga
- en kort animerad film som ska inspirera till att söka mer kunskap och bidra i arbetet, på svenska och engelska
- två lärande animerade filmer om grön infrastruktur, på svenska och engelska

- två seminarefilmer om kartläggning av landskapets kvalitéer
- foldrar med information om grön infrastruktur, på svenska och engelska
- nya webbsidor

En serie vägledningar har tagits fram om:

- viktiga begrepp i arbetet med grön infrastruktur
- basdokument för att kartlägga landskapets kvalitéer i arbetet med grön infrastruktur
- grund för att definiera naturtyper i arbetet med grön infrastruktur
- mall för disposition av regionala handlingsplaner
- att ta fram åtgärdsplaner för insatsområden i handlingsplaner för grön infrastruktur
- mall för åtgärdsplan för regionalt insatsområde för grön infrastruktur
- regionala handlingsplaner för grön infrastruktur som underlag för prövning och planering (i samverkan med Boverket och Havs- och vattenmyndigheten)
- handlingsplaner som underlag för prioritering av naturvårdsinsatser (i samverkan med Skogsstyrelsen och Havs- och vattenmyndigheten)
- dialog och samverkan i arbetet med handlingsplanerna för grön infrastruktur
- förslag på disposition av handlingsplaner och generella texter inklusive nationella och internationella mål
- en mall som stöd i bedömningar av konsekvensanalyser i handlingsplanerna
- hur regionala handlingsplaner för grön infrastruktur kan bidra till att ekosystemtjänster och behov av klimatanpassning tillgodoses vid fysisk planering
- hur handlingsplanerna för grön infrastruktur kan användas för att effektivare ta hänsyn till ekosystemtjänster och klimatanpassning inom fysisk planering (i samverkan med Boverket)
- FAQ, frågor och svar om arbetet med handlingsplanerna och grön infrastruktur
- hur frågor om friluftslivet kan beaktas i handlingsplanerna

En serie workshops har genomförts om:

- landskapsanalyser
- grön infrastruktur och fysisk planering (i samverkan med Boverket och länsstyrelserna)
- grön infrastruktur och miljöbalksprövningar samt ekologisk kompensation
- dialog och samverkan för grön infrastruktur
- handlingsplaner och samhällsekonomiska konsekvensanalyser
- regionala handlingsplaner för grön infrastruktur som underlag för prioritering av naturvårdsinsatser (i samverkan med Skogsstyrelsen och Havs- och vattenmyndigheten)
- workshop om framtidsscenarioer som verktyg i arbetet med grön infrastruktur (med stöd av Centrum för biologisk mångfald)

En serie nationella dialogmöten och exkursion med externa aktörer om skogssektorn (markägarorganisationer, större markägare och naturvårdsorganisationer) har genomförts i samverkan med Skogsstyrelsen. Syftet har varit att ge större möjlighet för diskussion och att nå en större samsyn kring underlag om grön infrastruktur i skogslandskapet, bland annat begreppet värdetrakter.

Ytterligare underlag som tas fram

Under hösten 2018 kommer ytterligare kommunikationsmaterial samt en vägledning att tas fram som exempelvis kan användas av länsstyrelser och andra vidareförmedlare:

- goda-exempelfilmer med intervjuer från olika platser i landet
- fler animerade filmer som lärande exempel
- målgruppsanpassade broschyrer, exempelvis till aktörer i odlings- och skogslandskapet
- fler illustrationer för att visa på god grön infrastruktur i landskapet, exempelvis övergångsmiljöer
- vägledning om hur klövviltsfrågor kan beaktas i handlingsplanerna

En powerpointpresentation med tal-manus är också under framtagande med grundläggande fakta om grön infrastruktur och handlingsplanerna. Presentationen är tänkt att vara till stöd för länsstyrelser men också för kommuner och andra aktörer vid presentationer och dialog om grön infrastruktur.

3.2. Kunskapssammanställning och analys

Förberedande arbete vid fyra länsstyrelser inför uppdragen

År 2015 genomförde fyra länsstyrelser på uppdrag av Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten, förberedande arbete som samtliga länsstyrelser kunde dra nytta av i sitt arbete med att ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur.

- Länsstyrelsen i Västerbottens län analyserade och testade en metod för att använda kunskapsunderlag om skogliga värdekärnor, kunskaper om styrmedel och befintligt skyddsarbete, annan naturvårdsanpassning i skog, för att identifiera behov av åtgärder och prioriteringar i bevarandearbetet för skog. Erfarenheterna har varit det första inspelet i det Nationella skogsstrategiarbetet och framtagandet av skikt med potentiell kontinuitetsskog i boreal region.
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län analyserade som exempel på insatsområden lövträdens gröna infrastruktur i Valle-området. I arbetet ingick att identifiera behov av åtgärder och prioriterade insatser.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har tagit fram ett nationellt kartunderlag över "tysta områden".
- Länsstyrelsen i Skåne län har i samarbete med Metria utvecklat en metod att identifiera värdekärnor och värdetrakter, samt behov av åtgärder för miljöer i odlingslandskapet i Skåne.

Tre av de fyra länsstyrelserna har gjort förberedande arbete med akvatiska miljöer:

- Länsstyrelserna i Västerbottens och Västra Götalands län har testat och utvärderat en arbetsmodell för grön infrastruktur och naturvärdesbedömning i marina miljöer framtagen av Aquabiota. Arbetet innebar att utvärdera vilka kunskapsinsatser som är mest prioriterade i framtagandet av handlingsplaner för grön infrastruktur. I Västra Götalands län har arbetet även testat ”Open standards” som metod för att värdera kvalitéer, uppskatta hot och prioritera insatser.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har utvärderat identifierade kvalitéer i limniska miljöer.

Nationella analyser

Metria har på uppdrag av Naturvårdsverket tagit fram ett fördjupat nationellt GIS-underlag för buskmiljöer utanför skog som underlag för analyser inom grön infrastruktur. Buskmarker utgör ofta en viktig ekologisk miljö med särskilda kvalitéer viktiga för många arter.

Metria har sedan tidigare i uppdrag att bistå med underlag för strategisk planering för formellt skydd och grön infrastruktur. Naturvårdsverket har bidragit med medel för att ta fram metodik för analys av kontinuitetsskogar i södra Sverige genom en pilotstudie i Västmanlands län. Naturvårdsverket har även gett Metria i uppdrag att under senare delen av hösten 2018 genomföra fördjupade analyser för att vidareutveckla och kvalitetssäkra analyser av kontinuitetsskogar i Jämtlands län. Som en del i arbetet med grön infrastruktur och formellt skydd har Naturvårdsverket tidigare gett Metria i uppdrag att ta fram en metod för landskapsanalys av skogliga värdekärnor i boreal region. Uppdraget kompletterades hösten 2017 med landskapsanalyser av värdefulla skogar i södra Sverige.

Naturvårdsverket gav år 2017 Centrum för biologisk mångfald i uppdrag att ta fram en metodik för scenarioanalyser i arbetet med grön infrastruktur. Ett exempel som kan komma att bli relevant i ett långsiktigt arbete med grön infrastruktur är analyser om kommande klimatförändringar och hur det påverkar arbetet med grön infrastruktur, som utpekade insatsområden och åtgärder för dessa. Genom att ta fram framtidsscenario i utvalda geografiska områden ökar förutsättningarna för länsstyrelserna att kunna prioritera och föreslå rätt åtgärder på rätt plats.

Utöver analyser som tagits fram inom ramen för regeringsuppdraget arbetar Naturvårdsverket även med liknande underlag såsom Nationell Marktäckedata som kan bli värdefulla underlag i ett långsiktigt arbete med grön infrastruktur.

En ekosystemtjänstförteckning har tagits fram med förslag på indikatorer för kartläggning av ekosystemtjänster och grön infrastruktur. En vägledning till stöd för användning av förteckningen planeras att tas fram under 2019.

Länsövergripande arbeten av länsstyrelser

Som en del i arbetet med handlingsplanerna har vissa länsstyrelser tagit fram eller samordnat arbete med analyser och annat underlag som berör fler län. Naturvårdsverket har helt eller delvis beställt och finansierat kostnaderna i projekten.

- Länsstyrelsen i Blekinge län har tagit fram en metod, samt genomfört en nationell analys för att identifiera koncentrationer av värdefulla gräsmarker i landskapet. Projektet utökades med att omfatta även vardagslandskapets alla gräsmarker exempelvis obrukade gräsmarker, tomtägares gräsmattor, skidpister, artrika vägkanter och kraftledningsgator.
- Örebro län har varit sammanhållande och administrerat trädinventering om positioner, höjder och krondiameter för alla träd som är över fem meter höga i öppen mark och tätorter i hela södra Sverige (utom Västra Götalands län). Informationen finns för tio län i södra Sverige.
- Länsstyrelsen i Norrbottens län har tillsammans med länsstyrelserna i Västerbotten, Jämtland, Dalarna och Västernorrland län och flera samebyar genomfört en studie med syftet att utvärdera renen som en indikator för landskapets gröna infrastruktur. Renens rörelsemönster jämförs i studien med potentiella värdetrakter för grön infrastruktur.

4. Utmaningar och behov där frågor återstår att lösa

Utmaningar

Grön infrastruktur är ett nytt område under utveckling där många komplexa frågor behövt hanteras löpande under uppdraget. Arbetet med att ta fram de regionala handlingsplanerna på länen har varit omfattande och skett under tidspress. Naturvårdsverkets riktlinjer för att ta fram handlingsplanerna är ambitiösa och det har varit svårt för länen att hinna leva upp till denna ambition. Detta kan vara ett skäl till att olika län har prioriterat olika delar och hunnit olika långt i framtagande av handlingsplanerna. Naturvårdsverket har tagit fram en stor mängd olika typer av vägledning till stöd för länen arbete med handlingsplanerna. I vissa fall har vägledning inte levererats i optimalt skede vilket kan ha försvårat möjligheten för länen att ta stöd av dessa fullt ut. Naturvårdsverkets har prioriterat vägledning till länen för framtagandet av handlingsplanerna. Detta har bidragit till att framtagande av kommunikations- och vidareförmedlings-material delvis också har kommit i sent skede vilket inte varit optimalt för att stötta länen dialog och samverkan med landskapets aktörer. Behoven inför fortsatt arbete ser därför olika ut på olika länsstyrelser. I flera län behöver delar av planerna vidareutvecklas, exempelvis genom framtagande av nya kunskapsunderlag, innan prioriterade insatser kan identifieras och genomföras. För att nå framgång i implementeringsarbetet behöver olika aktörer i landskapet göras mer delaktiga. Det förutsätter resurser och förutsättningar för ett långsiktigt och uthålligt dialogarbete, för ökat kunskapsutbyte och möjlighet till delaktighet där engagemang skapas hos olika aktörer att utifrån egna förutsättningar och vilja bidra i arbetet. Fortsatt och fördjupad dialog och samverkan med berörda aktörer blir därför en avgörande del i ett fortsatt arbetet med grön infrastruktur.

En generell frågeställning som uppmärksammats är under vilka former kunskapsunderlag som tagits fram i arbetet ska tillgängliggöras, vilka processer som bör ha föregått framtagandet av underlagen och hur underlagen ska tolkas och användas. Det ligger i myndigheters uppdrag att presentera öppna data vilket också är en grundläggande förutsättning för god dialog och samverkan mellan olika aktörer. Naturvårdsverkets utgångspunkt är att kunskapsunderlag som tas fram i arbetet så långt som möjligt ska tillgängliggöras. För att skapa en gemensam verklighetsbild och bidra till att framtagna underlag ska få genomslag i olika mark- och vattenanvändningsbeslut är det viktigt att samverka och dialog med berörda aktörer föregår publicering av kunskapsunderlag.

En specifik fråga som har kommit upp i arbetet och kan vara grunden för en viss groende misstänksamhet mot hela arbetet med grön infrastruktur är hur begreppet värdetrakt ska förstås i grön infrastruktur-sammanhang. Det har visat sig finnas farhågor att tillgängliggörande av dessa uppgifter kan upplevas skapa problem för exempelvis markägare.

För att mer krävande arter ska kunna fortleva i landskapet behöver områden med höga tätheter av lämpliga livsmiljöer identifieras och hänsynstaganden i brukandet prioriteras liksom andra insatser för att stärka den biologiska mångfalden. Naturvårdsverkets anser att begreppet värdetrakt i arbetet med grön infrastruktur har ett brett perspektiv där syftet är att arbeta på olika sätt genom deltagande av flera olika aktörer för att stärka den biologiska mångfalden i landskapet och de ekosystemtjänster som vi alla är beroende av. Det kan handla om att arbeta med såväl små som stora insatser för att koppla samman värdetrakter och utveckla biologisk mångfald tillsammans med alla de ekosystemtjänster som följer med detta arbete.

Värdetrakter är kunskapsunderlag och inte en skyddsform. Att ett område pekats ut som värdetrakt påverkar inte de formella krav som ställs på mark- och vattenanvändningen. Och det är önskvärt att berörda markägare och andra aktörer tar extra hänsyn till de värden som pekas ut i en värdetrakt. Grundtanken med grön infrastruktur är att skapa ett gemensamt underlag för att kunna prioritera rätt åtgärder på rätt plats genom att se den tänkta åtgärden i ett större perspektiv och bedöma konsekvenser i landskapet. Det kan exempelvis innebära att den hänsyn som kan tas i brukande görs på särskilt sätt och fokuserar på att bidra till att upprätthålla och utveckla traktens prioriterade värden. Tanken med att peka ut värdetrakter i handlingsplanerna är att lyfta fram vad som är viktigt att tänka på i dessa trakter i samband med olika åtgärder t.ex. byggnation, jordbruk, skogsbruk, friluftsliv m.m. Grön infrastruktur handlar om att se på hela landskapet och då särskilt vardagslandskapet och värdetrakter är ett underlag bland många andra som ska ligga till grund för dialog och samverkan om prioriteringar av insatser.

Andra kvarvarande utmaningar och behov som ännu inte har tagits om hand inom koordineringsuppdraget är att ta fram vägledning om hur artperspektivet kan beaktas och hur utmaningar kopplade till invasiva arter kan omhändertas i de regionala handlingsplanerna. Ytterligare en utmaning handlar om att integrera

arbete med ekosystemtjänster på ett tydligare sätt i arbetet med grön infrastruktur.

Naturvårdsverket har inte kunnat prioritera deltagande på EU-nivå om grön infrastruktur i den omfattning och på det sätt vi önskat då vi istället i första hand fokuserat på att stötta länen i deras arbete. Vi har dock vid två tillfällen deltagit på internationella möten om EU:s gemensamma arbete med grön infrastruktur och har en representant i den EU-arbetsgrupp (GIR) som arbetar med frågorna. Tanken är att vårt deltagande i EU-arbetet ska öka på sikt.

5. Goda resultat, förslag och förutsättningar för det fortsatta, långsiktiga arbetet

Goda resultat har uppnåtts i allt det arbete som bedrivits inom detta och flertalet tidigare uppdrag om grön infrastruktur till myndigheter och länsstyrelser. Med fortsatt nationellt och regionalt arbete med tydlig rollfördelning är vår samlade bedömning att potentialen är mycket stor för att vi också ska börja se konkreta effekter i olika samhällsprocesser och i landskapet allt. För att få utdelning av allt arbete som ligger bakom resultaten behöver det fortgå och utvecklas i samverkan med myndigheter, länsstyrelser och alla landskapsaktörer.

Resultaten som länen levererat utgör gott underlag för fortsatt kunskapsuppbyggnad med förslag på åtgärder för ökad biologisk mångfald och robusta ekosystem. Arbetet med handlingsplanerna har bidragit till fördjupad samordning på länsstyrelserna, nätverksbildande mellan länen och samverkan med kommuner och många andra olika aktörer vilket gett positiva synergieffekter. Länsstyrelserna har också byggt god kapacitet för att ta fram och utveckla metoder och modeller för bland annat framtagande, tillgängliggörande och förvaltning av GIS-analyser och annat kunskapsunderlag. Den kunskap och erfarenhet som byggs upp på länsstyrelserna under framtagandet av handlingsplanerna utgör en god grund för ett fortsatt långsiktigt arbete med grön infrastruktur.

Förslag och förutsättningar för det fortsatta, långsiktiga arbetet

Naturvårdsverket har identifierat några centrala förutsättningar och områden som är relevanta att fokusera på i en fortsatt process och ett långsiktigt arbete med grön infrastruktur.

Länsstyrelserna

Naturvårdsverket bedömer att det fortsatt behövs resurser till länsstyrelserna så att varje län kan ha en regional samordnare som driver och utvecklar arbetet med handlingsplanerna. En regional samordnarfunktion bedöms vara nödvändig för att säkerställa att arbetet med grön infrastruktur integreras i och ger stöd åt ordinarie processer på länsstyrelserna. En central uppgift för samordnare bör även vara att utveckla arbetet med dialog, samverkan och samordning med olika aktörer, vilket varit en central del av uppdraget.

Naturvårdsverket bedömer att det behövs ett uppdrag till länsstyrelserna att vidareutveckla kunskapsunderlag och ytterligare insatsområden utifrån de olika förutsättningar som råder på länen samt att implementera åtgärder som föreslagits i planerna. Komplettering av planerna och genomförande av åtgärder kommer att vara av olika karaktär där många olika målgrupper i dialog och samverkan behöver involveras och bidra utifrån sina förutsättningar och önskemål.

Länsstyrelserna bör även få i uppdrag att fortsätta och utveckla arbetet med dialog och samverkan med berörda aktörer vad gäller kunskapsunderlag och förslag på åtgärder i handlingsplanerna.

Naturvårdsverket har uppmärksammat att det vid fördelning av medel mellan länen (Länsstyrelserna har sedan 2017 haft egen dispositionsrätt) har vissa län inte fått medel som täcker en heltidstjänst för arbetet med grön infrastruktur. Detta kan vara en bidragande orsak till att dessa län haft svårare att färdigställa handlingsplanerna i tid. I huvudsak gäller detta små randzons-län med hög biologisk mångfald.

Naturvårdsverket

Arbetet med grön infrastruktur har kommit långt, samtidigt som det är i en uppbyggnads- och utvecklingsfas. För att omhänderta all kunskap och förslag på åtgärder för att etablera grön infrastruktur som en naturlig del i olika samhällsprocesser behöver det arbetet fortsätta. För att säkerställa långsiktigheten, nå ambitioner och mål med grön infrastruktur kan ett tillägg i förordning (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket vara ett sätt att omhänderta det långsiktiga behovet. För att pågående processer inte ska bromsa in eller avstanna när regeringsuppdragen nu avslutas bör Naturvårdsverket dock i nuläget ges uppdrag att fortsätta att vara pådrivande i arbetet med grön infrastruktur.

Naturvårdsverket bedömer att det är lämpligt att myndigheten ges i uppdrag att fortsätta koordinera det regionala och nationella arbetet med grön infrastruktur samt bidra till och utveckla kunskapsunderlag. Vidareutveckling av länens handlingsplaner och implementering av åtgärder är delar där Naturvårdsverket också ser behov av fortsatt nationell koordinering. Det är särskilt några områden som vi bedömer är av betydelse att vägleda om i vidareutveckling av handlingsplanerna, som att utveckla arbetet med ekosystemtjänster, klimatanpassningar och friluftsliv. Det finns behov av ytterligare analyser, andra kunskapsunderlag och prioriteringar exempelvis om hur ekosystemtjänster kan omhändertas, hur artperspektivet kan beaktas, klimatanpassningar och hur den gröna infrastrukturen kan stärkas och utvecklas utan att det blir målkonflikter i arbetet med invasiva arter. Koordinering bör även fortsättningsvis genomföras i bred samverkan med myndigheter och länsstyrelser enligt den organisation och det nya arbetssätt som har utvecklats under uppdragstiden. Det är även angeläget att fortsätta och utveckla det påbörjade arbetet med nationella dialoger med berörda landskapsaktörer.

Naturvårdsverket ser behov av att fortsätta och öka kommunikationen om grön infrastruktur för att nå ut till och involvera fler viktiga aktörer, skapa förståelse för komplexa sammanhang och behovet av att arbeta tillsammans. Detta för att öka takten i arbetet med att nå kvalitetsmål och etappmål om biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Länen har efterfrågat vidareförmedlingsmaterial och för att nå olika målgrupper med olika förkunskaper om grön infrastruktur har vi tagit fram olika typer av kommunikationsmaterial som kan användas vid vidareförmedling som filmer och broschyrer, och ytterligare material är under framtagande. Implementering av åtgärder förutsätter också en bred förankring, och dialog och samverkan med olika landskapsaktörer är avgörande för att syftet med grön infrastruktur ska kunna uppnås. Länsstyrelserna har varit Naturvårdsverkets viktigaste målgrupp och fokus på att stötta och ha dialog med länen har prioriterats över dialog med andra aktörer. Samverkan bör i det långsiktiga arbetet inkludera fler berörda sektorer och aktörer och bedrivs tillsammans med samverkansgrupperna. Under uppdraget har det uppkommit önskemål från länen att ta del av *Dialog för naturvården*, ett program för kompetensutveckling i dialog, lokal delaktighet och förvaltning samt konfliktlösning inom naturvård och naturresursförvaltning som Naturvårdsverket genomförde med start 2008. Under 2018 initierade Naturvårdsverket därför ett projekt att se över och utveckla programmet och planerar nu att ge handläggare och chefer på länsstyrelserna möjlighet att delta i programmet med start under första delen av 2019. Vi bedömer att utbildningen kan utgöra ett gott stöd för länsstyrelserna i deras arbete med grön infrastruktur och den fortsatta dialogen och samverkan med olika aktörer.

Både på nationell och regional nivå behövs resurser för metodutveckling, kunskapsförsörjning, förvaltning av underlag och kunskapspridning. Naturvårdsverkets har just initierat ett arbete med att ta fram en utvärderingsplan för att under 2019 analysera projektets genomförande och vilka behov som finns när det gäller analyser och annat kunskapsunderlag på regional och nationell nivå.

På längre sikt finns behov av att se över hur handlingsplanerna ska hållas aktuella. Ny kunskap och erfarenheter medför behov av att planerna kompletteras och revideras med jämna intervall. Naturvårdsverket bedömer att de geografiska kunskaps- och planeringsunderlag i handlingsplanernas nulägesbeskrivning bör hållas aktuella genom löpande revideringar och kompletteringar med nya underlag. I handlingsplanerna åtgärdsdel anges vem eller vilka som har ansvar för viss åtgärd, hur åtgärden ska finansieras, tidplan för genomförande och hur åtgärden ska följas upp. De sammanfattande och analyserande delarna av nulägesbeskrivningen bör uppdateras i samband med att åtgärdsplanedelen revideras, vilket bör ske med vissa intervall. Förslag på metod med angiven tidsram för handlingsplanernas giltighet och revidering bör tas fram senare, när vi har fått mer erfarenhet, när planerna har vidareutvecklats och vi ser hur de fungerar och vad som behöver revideras, så att handlingsplanerna på sikt kan hållas aktuella och bidra till syftet med grön infrastruktur.

Andra centrala myndigheter

Myndighetsgruppen för grön infrastruktur har varit ett värdefullt forum för kunskapsutbyte, för planering och prioritering av olika aktiviteter och leveranser och för diskussioner i olika knäckfrågor. Det finns önskemål från myndigheterna och länsstyrelserna som ingår i gruppen att detta arbete ska fortsätta.

Naturvårdsverket bedömer att det är av stor betydelse att respektive myndighet som nu ingår i myndighetsgruppen får egna uppdrag att fortsätta stödja arbetet med att utveckla den gröna infrastrukturen i samverkan.

Fortsatt samverkan

Naturvårdsverket fortsätter att sammankalla de olika samverkansgrupperna till projekttidens slut, 31 januari 2019. Diskussioner om det långsiktiga arbetet med grön infrastruktur under 2019 och framåt, som fortsatt utveckling av handlingsplanerna, behov av analyser, fördjupad dialog och samverkan, implementering av åtgärder, behov av koordinering av arbetet mm sker löpande i samverkansgrupperna och kommer också att vidare planeras i en gemensam workshop med länsstyrelser och myndighetsgruppen på Naturvårdsverket den 5 december.

Bilaga 1

Länkar till vägledande dokument

- [Viktiga begrepp](#)
- [Mall för disposition av regionala handlingsplaner för grön infrastruktur \(pdf 1 MB\)](#)
- [Vägledning för att ta fram åtgärdsplaner för insatsområden i handlingsplaner för grön infrastruktur \(pdf 1 MB\)](#)
- [Mall för Åtgärdsplan för regionalt insatsområde i för grön infrastruktur \(docx 300 kB\)](#)
- [Gemensam metodik för att kartlägga landskapets kvalitéer](#)
- [Fördjupad vägledning för naturtyper](#)
- [Ekosystemtjänstförteckning för kartläggning](#)
- [Regionala handlingsplaner för grön infrastruktur i planering och prövning](#)
- [Dialog och samverkan i arbetet med grön infrastruktur](#)
- [Regionala handlingsplaner för grön infrastruktur och prioritering av naturvårdsinsatser](#)
- [Hur regionala handlingsplaner för grön infrastruktur kan bidra till att ekosystemtjänster och behov av klimatanpassning tillgodoses vid fysisk planering](#)
- [Konsekvensbeskrivning av åtgärder i handlingsplanerna för grön infrastruktur](#)
- [Vägledning om hur friluftsliv kan beaktas i handlingsplaner för grön infrastruktur](#)

Länkar till vägledande filmer, på svenska och engelska

- [Grön infrastruktur](#)
- [Så kan landskapets aktörer bidra till grön infrastruktur](#)
- [Så bidrar regionala handlingsplaner till grön infrastruktur](#)
- [Green infrastructure](#)
- [Green infrastructure - Sustainable landscapes](#)
- [Green infrastructure - How to contribute](#)

Länkar till vägledande foldrar, på svenska och engelska

- [Grön infrastruktur: Hur vi långsiktigt planerar för hållbara landskap](#)
- [Green infrastructure: Long time planning for sustainable landscapes](#)